

Zadeva C-395/21

**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča**

Datum vložitve:

28. junij 2021

Predložitveno sodišče:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (vrhovno sodišče Litve)

Datum predložitvene odločbe:

23. junij 2021

Tožeča stranka:

D. V.

Tožena stranka:

M. A.

Predmet postopka v glavni stvari

Dodelitev (i) dolgovanega zneska za plačilo, izračunano na podlagi urne postavke, za pravne storitve, ki jih je tožeča stranka D. V. (odvetnica) zagotovila toženi stranki M. A., in (ii) obresti.

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Obravnavana spora v okviru postopka s kasacijsko pritožbo med tožečo stranko D. V. in toženo stranko M. A. je zbudila dvom o presoji nepoštenosti pogojev v pogodbah, ki sta jih sklenili stranki, na podlagi člena 169 PDEU, člena 38 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) ter členov 4, 6 in 7 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (v nadaljevanju: Direktiva 93/13).

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da izraz „glavni predmet pogodbe“ zajema pogoj – o katerem se stranki nista dogovorili posamično in ga vsebuje pogodba o pravnih storitvah, ki sta jo sklenila poslovnež (odvetnik) in potrošnik – glede stroškov in načina njihovega izračuna?
2. Ali je treba sklicevanje na jasnost in razumljivost pogodbenega pogoja v členu 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da zadostuje, da se v pogodbenem pogoju glede stroškov (ki določa ceno dejansko opravljenih storitev na podlagi urne postavke) določi znesek urnine, ki se plača odvetniku?
3. Če je odgovor na drugo vprašanje nikalen: ali je treba zahtevo po preglednosti razlagati tako, da vključuje obveznost odvetnika, da v pogodbi navede ceno storitev, za katere je posebne tarife mogoče jasno opredeliti in določiti vnaprej, ali pa je treba navesti tudi okvirno ceno storitev (predračun za opravljene pravne storitve), če ob sklenitvi pogodbe ni mogoče predvideti števila (ali trajanja) posebnih dejanj in honorarja zanje, ter možnost obstoja tveganj, ki bi povzročila povečanje ali zmanjšanje stroškov? Ali je pri ocenjevanju, ali pogodbeni pogoj glede stroškov ustreza zahtevam po preglednosti, pomembno, ali se informacije o stroških pravnih storitev in načinu njihovega izračuna potrošniku predložijo na kateri koli ustrezen način oziroma so določene v sami pogodbi o pravnih storitvah? Ali je mogoče pomanjkanje informacij v predpogodbenih razmerjih nadomestiti z zagotavljanjem informacij med izvajanjem pogodbe? Ali na oceno skladnosti pogodbenega pogoja z zahtevo po preglednosti vpliva dejstvo, da so končni stroški opravljenih pravnih storitev jasni šele, ko se te storitve nehajo zagotavljati? Ali je pri oceni skladnosti pogodbenega pogoja z zahtevo po preglednosti pomembno, da pogodba ne določa predložitve rednih poročil odvetnika o opravljenih storitvah ali redne predložitve računov potrošniku, kar bi mu omogočalo, da se pravočasno odloči o zavrnitvi pravnih storitev ali spremembi pogodbene cene?
4. Ali mora nacionalno sodišče, če ugotovi, da pogodbeni pogoj, ki določa stroške dejansko opravljenih storitev na podlagi urne postavke, ni v jasnem, razumljivem jeziku, kot zahteva člen 4(2) Direktive 93/13, preučiti, ali je pogoj nepošten v smislu člena 3(1) navedene direktive (kar pomeni, da je treba pri preučitvi, ali je pogodbeni pogoj nepošten, ugotoviti, ali ta pogoj v škodo potrošnika povzroča „znatno neravnotežje“ v pravicah in obveznostih strank), ali pa že samo dejstvo, da pogoj glede stroškov ni dovolj pregleden, zadostuje za ugotovitev njegove nepoštenosti ob upoštevanju dejstva, da ta pogoj zajema bistvene informacije iz pogodbe?
5. Ali dejstvo, da pogodba o pravnih storitvah ni zavezujoča, če se ugotovi, da je pogodbeni pogoj glede stroškov nepošten, kot je navedeno v členu 6(1) Direktive 93/13, pomeni, da je treba vzpostaviti stanje, v katerem bi potrošnik bil, če ne bi bilo pogoja, za katerega je bilo ugotovljeno, da je nepošten? Ali bi

vzpostavitev takega stanja pomenila, da potrošnik ni dolžan plačati že opravljenih storitev?

6. Ali bi bila določitev plačila za storitve, ki jih je zagotovil odvetnik, v nasprotju s ciljem člena 7(1) Direktive 93/13, če zaradi narave pogodbe o storitvah, ki se opravljajo za plačilo, ni mogoče vzpostaviti stanja, v katerem bi potrošnik bil, če ne bi bilo pogoja, za katerega je bilo ugotovljeno, da je nepošten (storitve so bile že opravljene)? Če je odgovor na to vprašanje nikalen, ali bi bilo doseženo pravo ravnotežje, s katerim bi se ponovno vzpostavila enakopravnost strank: (i) če bi odvetnik prejel plačilo za opravljene storitve po urni postavki, določeni v pogodbi; (ii) če bi se odvetniku plačali minimalni stroški pravnih storitev (na primer stroški, ki so določeni v nacionalnem pravnem ukrepu, in sicer priporočilih glede najvišjega zneska honorarja za pomoč, ki jo zagotovi odvetnik); (iii) če bi se odvetniku plačal primeren znesek za storitve, ki bi ga določilo sodišče glede na zapletenost primera, usposobljenost in izkušnje odvetnika, finančni položaj stranke in druge pomembne okoliščine?

Navedene določbe prava Unije in sodna praksa Sodišča Evropske unije

Člen 169 PDEU, člen 38 Listine, členi od 3 do 7 Direktive 93/13.

Sodba z dne 21. marca 2013, *RWE Vertrieb AG proti Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV.*, C-92/11, točka 44; sodba z dne 30. aprila 2014, *Kásler in Káslerné Rábai proti OTP Jelzalogbank Zrt*, C-26/13, točke 37, 38 in 61; sodba z dne 21. decembra 2016, *Gutiérrez Naranjo in drugi*, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, točki 51 in 62; sodba z dne 20. septembra 2017, *Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Românească SA*, C-186/16, točke 40, 44, 45 in 47; sodba z dne 20. septembra 2018, *OTP Bank Nyrt. in OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. proti Terézu Ilyésu in Emilu Kissu*, C-51/17, točka 68; sodba z dne 14. marca 2019, *Zsuzsanna Dunai proti ERSTE Bank Hungary Zrt*, C-118/17, točki 41 in 48; sodba z dne 9. julija 2020, *XZ proti Ibercaja Banco, SA*, C-452/18, točki 22 in 23.

Navedene določbe nacionalnega prava

Člen 6.228⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (civilni zakonik Republike Litve, v nadaljevanju: CZ).

Člen 50 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (zakon Republike Litve o odvetništvu (advokatas) z dne 18. marca 2004).

Priporočila o najvišjem znesku honorarja za pomoč, ki jo zagotovi odvetnik (advokatas) ali odvetniški pripravnik, dodeljenega v civilnih zadevah, ki so bila potrjena z odlokom št. 1R-85 ministra za pravosodje Republike Litve z dne 2. aprila 2004 in sklepom Sveta litovske odvetniške zbornice z dne 26. marca 2004 (v različici, veljavni od 20. marca 2015).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka v glavni stvari

- 1 Tožena stranka M. A. je kot potrošnik sklenila pet pogodb o zagotavljanju pravnih storitev s tožečo stranko, odvetnico D. V. V odstavkih od 1 do 4 člena 1 vseh pogodb je bilo določeno, da se je odvetnica zavezala, da bo zagotavljala ustno in/ali pisno svetovanje, pripravila osnutke pravnih dokumentov in jih podpisala, opravila pravni pregled dokumentov in zastopala stranko pred različnimi organi pri izvajanju povezanih dejanj. Ustrezne določbe vseh pogodb so določale znesek odvetniškega honorarja v višini 100 EUR za vsako uro posvetovanja s stranko ali opravljanja pravnih storitev. Del tega honorarja je bilo treba plačati takoj, ko je odvetnica predložila račun za pravne storitve glede na število ur zagotovljenega svetovanja ali pravnih storitev.
- 2 Sodišče prve stopnje in pritožbeno sodišče sta ugotovili, da je D. V. opravljala storitve od aprila do decembra 2018 in od januarja do marca 2019. D. V. je račune za vse opravljene storitve predložila skoraj leto po sklenitvi pogodb o opravljanju pravnih storitev.
- 3 Dne 10. aprila 2019 je tožeča stranka vložila tožbo pred sodiščem prve stopnje, v kateri je zahtevala, naj se toženi stranki M. A. odredi plačilo dolga v višini 9.900 EUR za opravljene pravne storitve, 194,30 EUR v zvezi s stroški, ki so nastali pri izpolnjevanju navodil tožene stranke, 5-odstotnih letnih obresti na dodeljeni znesek od dneva, ko je bila zadeva predložena sodišču, do popolne izvršitve sodbe, in stroškov postopka.
- 4 Sodišča prve stopnje je ocenilo, da so bile v okviru vseh pogodb, ki jih je tožeča stranka sklenila s toženo stranko, opravljene pravne storitve v višini 12.900 EUR. Sodišče je razsodilo, da so pogoji v zvezi s plačilom pravnih storitev, določeni v vseh petih pogodbah o zastopanju, nepošteni, in zmanjšalo opredeljene stroške opravljenih storitev za 50 % (6.450 EUR).
- 5 Tožeča stranka je 30. aprila 2020 vložila pritožbo, vendar jo je pritožbeno sodišče s sklepom z dne 15. junija 2020 zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Tožeča stranka je 10. septembra 2020 vložila kasacijsko pritožbo.

Trditve kasacijskega sodišča in njegovo stališče v postopku predhodnega odločanja

- 6 Kasacijsko sodišče (v nadaljevanju: sodišče) v obravnavanem primeru izraža svoje stališče in Sodišču Evropske unije predlaga vprašanja glede: (1) skladnosti pogojev, ki so glavni predmet pogodb o pravnih storitvah, z zahtevo po preglednosti; (2) pravnih posledic, če se ugotovi, da so pogoji, ki določajo stroške pogodbe o pravnih storitvah, nepošteni.

Skladnost pogojev, ki so glavni predmet pogodb o pravnih storitvah, z zahtevo po preglednosti

- 7 Sodišče najprej poudarja, da v obravnavani zadevi ni sporno, da je tožena stranka fizična oseba, ki je delovala v osebne namene in ne v namene, povezane s svojo dejavnostjo, poslovanjem ali stroko, tožeča stranka pa je odvetnica, ki je opravljala svoje poklicne dejavnosti zagotavljanja pravnih storitev fizični osebi za plačilo; zato je treba pogodbe, sklenjene med strankama, uvrstiti med potrošniške pogodbe.
- 8 Po mnenju sodišča sta za reševanje spora med strankama bistvena dva pogoja pogodb o pravnih storitvah, ki sta jih sklenili tožeča stranka in tožena stranka: (i) pogoj pogodbe glede stroškov (določitev stroškov dejansko zagotovljenih storitev na podlagi urne postavke); (ii) pogoj pogodbe v zvezi z načinom plačila za pravne storitve. Oba pogoja sta pomembna za ta spor; tožeča stranka je sicer navedla urno postavko, ni pa se podrobneje pogovorila o obsegu in trajanju nekaterih pravnih storitev in pričakovani višini končnega honorarja niti ni redno zagotavljala informacij o stroških že opravljenih pravnih storitev in ni redno sestavljala računov, zato tožena stranka ne ob sklenitvi pogodbe ne med njenim izvajanjem morda ni mogla oceniti obsega storitev, ki jih potrebuje, in končnih stroškov teh storitev. Tožena stranka tudi ni imela možnosti odstopa od pogodb(-e) o pravnih storitvah, če so se ji zdeli stroški storitev med izvajanjem pogodb(-e) previsoki.
- 9 Sodišče sprašuje, ali je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da izraz „glavni predmet pogodbe“ zajema pogoj – o katerem se stranki nista dogovorili posamično in ga vsebuje pogodba o pravnih storitvah, ki sta jo sklenila poslovnež (odvetnica) in potrošnik – glede stroškov in načina njihovega izračuna. Ker ta pogoj predstavlja bistveno obveznost osebe, ki dolguje plačilo na podlagi pogodbe o zagotavljanju storitev za plačilo, ter ob upoštevanju narave, splošne sistematike in določb pogodb o pravnih storitvah ter njihovih pravnih in dejanskih okoliščin, sodišče meni, da ga je treba razvrstiti v kategorijo pogojev iz člena 4(2) Direktive 93/13 (pogoji, ki so „glavni predmet pogodbe“).
- 10 Sodišče ugotavlja, da je po eni strani dovolj očitno, da je pogoj spornih pogodb glede stroškov slovnično jasen. Vendar obstaja utemeljen dvom, ali je ta pogoj razumljiv, torej ali povprečen potrošnik lahko razume ekonomske posledice pogoja. Posledično se v obravnavani zadevi poraja vprašanje razlage vsebine načela preglednosti. Glede na dejstvo, da je ocena zagotavljanja informacij potrošniku eden od bistvenih elementov preglednosti pogoja, je v tem primeru treba pojasniti obseg informacij, ki jih je treba zagotoviti, in njihovo stopnjo podrobnosti.
- 11 Sodišče ugotavlja, da so podrobne in/ali redno zagotovljene informacije o stroških – glede na naravo pravnih storitev in morebitno strankino slabo razumevanje narave, obsega in posebnosti teh storitev – bistvene. Ob upoštevanju dejstva, da je trajanje sodnih postopkov in/ali obseg pravnih storitev pogosto težko napovedati, sodišče tudi utemeljeno dvomi, da lahko povprečen potrošnik pogodbeni pogoj ne

le formalno in slovnično razume, temveč tudi oceni končni strošek pravnih storitev in ekonomske posledice takega pogoja, če se določita samo znesek (stopnja) urne postavke za pravne storitve in načelo, da je treba odvetniku plačati za dejansko opravljene storitve na podlagi urne postavke. Pogoj o stroških ostane nejasen, tudi če se ga presoja v povezavi z drugimi določbami spornih pogodb, kajti drugi pogoj, ki se nanaša na plačilo, ni določil, kako pogosto naj ponudnik pravnih storitev zagotavlja poročila in kako pogosto naj se plačuje za opravljene storitve.

- 12 Čeprav je zaradi posebne narave zagotavljanja pravnih storitev pogosto težko predvideti, koliko ur bo dejansko opravljenih za zagotavljanje pravnih storitev, bi moral strokovnjak (odvetnica) zagotoviti vsaj predhodno oceno nekaterih zneskov ob upoštevanju informacij, ki jih posreduje potrošnik, in okoliščin, s katerimi je kot ponudnik storitev seznanjen ob začetku postopka sklenitve pogodbe. Sodišče zastavlja vprašanje, ali bi moralo nacionalno sodišče pri oceni jasnosti in razumljivosti pogoja o stroških v pogodbi o pravnih storitvah upoštevati, ali na primer pogodba določa posebne tarife za storitve (če se lahko takšne tarife jasno opredeli in določi vnaprej). Ali je treba v pogodbi opredeliti okvirne stroške storitev (predračun za storitve), če se ugotovi, da je ob sklenitvi pogodbe o pravnih storitvah nemogoče določiti število (ali trajanje) posebnih dejanj in honorar zanje, ali bi taka zahteva še vedno presegala tisto, kar se od strokovnjaka lahko upravičeno pričakuje, ter bi bila pretirano in nerazumno breme za ponudnika storitev (odvetnico)?
- 13 Poleg tega sodišče sprašuje, ali je za zagotovitev skladnosti z zahtevo po preglednosti mogoče potrošniku na kakršen koli način zagotoviti informacije o stroških pravnih storitev in načinu njihovega izračuna ali pa jih je treba določiti v sami pogodbi o pravnih storitvah ter ali je mogoče pomanjkanje informacij v predpogodbenih razmerjih nadomestiti z zagotavljanjem informacij med izvajanjem pogodbe. Nazadnje želi sodišče ugotoviti, ali na oceno zahteve po preglednosti vpliva dejstvo, da so končni stroški opravljenih pravnih storitev jasni šele, ko odvetnik(-ca) zaključi zastopanje v določeni zadevi.

Posledični ukrep, ki naj ga sprejme nacionalno sodišče, če ugotovi, da je pogoj glede stroškov nepošten

- 14 Če se ugotovi, da pogoji spornih pogodb v zvezi s stroški niso v jasnem, razumljivem jeziku (ne izpolnjujejo zahteve po preglednosti), jih je treba oceniti z vidika poštenosti. Člen 6.228⁴(6) CZ, s katerim je bil člen 5 Direktive 93/13 prenesen v nacionalno zakonodajo, določa, da se pogoji, ki ne izpolnjujejo zahteve glede jasnosti in razumljivosti, štejejo za nepoštena. Zato nacionalna zakonodaja zagotavlja višjo raven varstva potrošnikov kot Direktiva 93/13 – že samo dejstvo, da pogoj glede stroškov ni pregleden, zadostuje, da velja za nepoštenega.
- 15 Sodišče zastavlja vprašanje, ali bi moralo – če se ugotovi, da pogoj glede stroškov ni izražen v jasnem, razumljivem jeziku in bi zato spadal na področje uporabe člena 4(2) Direktive 93/13 – preveriti, ali sporni pogoj povzroča znatno

neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank v škodo potrošnika, ali pa že samo dejstvo, da pogoj glede stroškov ni pregleden, zadostuje, da se lahko šteje za nepoštenega, zlasti glede na višjo raven varstva potrošnikov, ki jo v zvezi s tem zagotavlja nacionalna zakonodaja.

- 16 Poleg tega ima sodišče dvome glede posledičnega ukrepa, ki naj bi ga sprejelo nacionalno sodišče, če ugotovi, da je pogoj glede stroškov pravnih storitev nepošten. Glede na to, da je cena pogoj pogodbe o pravnih storitvah, ki opredeljuje bistveno obveznost, sodišče meni, da je nadaljnje izvajanje spornih pogodb brez zgoraj navedenega pogoja pravno nemogoče po pravilih nacionalnega prava; neuporaba nepoštenega pogoja torej privede do razveljavitve spornih pogodb. Zato mora nacionalno sodišče vzpostaviti stanje, v katerem bi tožena stranka (potrošnik) bila, če ne bi bilo pogoja glede stroškov, za katerega je bilo ugotovljeno, da je nepošten. Ker pa zaradi narave pogodbe o storitvah za plačilo tega stanja ni mogoče vzpostaviti (storitve so bile že opravljene), sodišču ne bi bilo treba odrediti, naj potrošnik odvetnici plača stroške opravljenih storitev, če za potrošnika v obravnavanem primeru ne bi veljali pogoji, ki določajo stroške. Sodišče ni prepričano, ali takšna uporaba restitucije v obravnavanem primeru ne izniči načela opravljanja storitev za plačilo.
- 17 Sodišče meni, da je ukrep, ki naj bi se sprejel zaradi ugotovitve, da je pogodbeni pogoj nepošten, ustrezna sankcija za poslovneža; vendar pa bi takšna sankcija lahko povzročila neupravičeno obogatitev potrošnika in pretirano nepravilni rezultat, če se odvetnici sploh ne plača za opravljene storitve (odvetnici bi se odrekla pravica do plačila za opravljene storitve).
- 18 Po drugi strani pa se sodišče sprašuje, ali sodna praksa nacionalnih sodišč (v skladu s katero ugotovitev nepoštenosti pogoja glede pogodbene cene sodišču omogoča, da zniža stroške opravljenih storitev, dodeli lastno ceno teh storitev ali najnižjo možno tržno ceno) ne bi bila v nasprotju z dolgoročnim ciljem člena 7(1) Direktive 93/13, torej ali ta sodna praksa ne bi odpravila odvrčalnega učinka, ki se ustvari za trgovce, če se nepošteni pogoji sploh ne uporabljajo za potrošnika, saj bi se še vedno nagibali k takim storitvam, vedoč, da bodo prejeli minimalno plačilo za opravljene storitve, tudi če se ugotovi, da so ti pogoji nepošteni, in da bodo s tem njihovi interesi zaščiteni.

Kratek povzetek obrazložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe

- 19 Odgovor na vprašanja za predhodno odločanje je v tem primeru ključen, ker bi omogočil, da se določi obseg informacij, ki jih mora odvetnik(-ca) zagotoviti pri sklenitvi pogodb o pravnih storitvah s potrošnikom, da se oceni ustreznost izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja informacij in da se reši vprašanje odreditve plačila dolga v zvezi z opravljenimi pravnimi storitvami.